

Geven in Nederland 2017 - Methodologische verantwoording *Geven door huishoudens*¹

Het *Geven in Nederland*-onderzoek wordt sinds 1995 om het jaar uitgevoerd en wordt gepubliceerd sinds 1997. Het huidige onderzoek is de elfde editie. De opzet van de eerste drie edities was cross-sectioneel: telkens werd een nieuwe groep respondenten ondervraagd en de resultaten werden gegeneraliseerd naar de Nederlandse bevolking. Vanaf de publicatie in 2003 is een longitudinale opzet gehanteerd en worden steeds zo veel mogelijk dezelfde respondenten ondervraagd. De longitudinale studie wordt aangeduid als de 'Geven in Nederland Panel Studie' (GINPS). Het longitudinale karakter van *Geven in Nederland* biedt grote voordelen in de analyse van achtergronden en gevolgen van filantropisch gedrag, omdat het mogelijk is de volgorde van gebeurtenissen te observeren.

De gegevens worden steeds verzameld in het einde van het voorjaar of in de zomer. Voor deze editie vond het veldwerk plaats in juli en augustus 2016. We duiden de gegevens aan met het jaar waarin ze verzameld zijn. De huidige editie van de panelstudie heet dus GINPS16.

De respondenten in het *Geven in Nederland*-onderzoek rapporteren over de giften van hun huishouden in het voorafgaande kalenderjaar. Deze editie bevat dus gegevens over de giften die door Nederlandse huishoudens in 2015 zijn gedaan.

Sommige groepen in de samenleving zijn ondervertegenwoordigd in de reguliere steekproef onder huishoudens in het longitudinale onderzoek. Daarom vullen we deze steekproef op twee manieren aan.

Ten eerste doen we sinds het *Geven in Nederland*-onderzoek van 2009 aparte steekproeven onder huishoudens met een migratieachtergrond. We duiden de gegevens die verzameld zijn onder deze huishoudens voor de huidige editie aan als GINIS16 ('Geven in Nederland Immigranten Studie 2016'). Ten tweede zijn we in deze editie van *Geven in Nederland* voor het eerst in staat de cijfers van een aparte steekproef onder relatief vermogende huishoudens ('Geven in Nederland High Net Worth Studie 2016', GINHNS16) te integreren in het geschatte geefgedrag.

15.1.1 Meetjaar en doeljaar

De vragenlijst waarop het onderzoek onder huishoudens en bedrijven is gebaseerd is afgenomen in juli en augustus 2016. Dit noemen we de meetperiode. Het meetjaar is dus 2016. Het doeljaar verschilt per module. In de vragen over het geefgedrag aan goededoelenorganisaties is het doeljaar omschreven als 'het afgelopen kalenderjaar'. De respondent antwoordt daardoor wat het huishouden heeft gegeven in het kalenderjaar 2015. Het doeljaar in de vragen over vrijwilligerswerk is 'de afgelopen twaalf maanden'. De meting van vrijwilligerswerk heeft daardoor betrekking op de periode zomer 2015 tot en met zomer 2016. Voor veel achtergrondvragen is het doeljaar niet gespecificeerd en verwijzen we naar het meetjaar, 2016.

15.1.2 Steekproeven

De schattingen over alle Nederlandse huishoudens zijn gebaseerd op steekproeven die zijn weergegeven in tabel 15.2. De tabel laat zien dat de GINPS16 voornamelijk online is uitgevoerd. Het online veldwerk

---

¹ Hoofdstuk 15 uit: De Wit, A., Bekkers, R., Gouwenberg, B.M., Felix, S., & De Gilder, D. (2017). Methodologische verantwoording. Pp. 261-283 in: Bekkers, R. Schuyt, T.N.M., & Gouwenberg, B.M. (Eds.). *Geven in Nederland 2017: Giften, Sponsoring, Legaten en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Lenthe.

onder huishoudens is uitgevoerd door Kantar Public (de nieuwe naam van TNS Nipo Overheid & Non-profit en Bureau Veldkamp).

Een deel van de huishoudens met een migratieachtergrond is niet online ondervraagd maar in persoonlijke (*face to face*) interviews. De belangrijkste reden hiervoor is dat huishoudens met een migratieachtergrond nog steeds ondervertegenwoordigd zijn in online onderzoek. Om een controle op methode-effecten mogelijk te maken is een groep van 164 Nederlanders zonder migratieachtergrond ondervraagd met exact dezelfde vragenlijst die ook door de Nederlanders met een migratieachtergrond werd ingevuld. Deze respondenten zijn niet meegenomen in de analyses die in dit boek worden gerapporteerd.

Respondenten in de steekproef onder vermogende huishoudens werden per brief aangeschreven en hadden de keuze om de enquête online in te vullen of schriftelijk te retourneren.

Tabel 15.2 Aantallen huishoudens in GINPS16 , naar surveymodus en herkomst

			Aantal
GINPS16	Online		1192
	Totaal		1192
GINIS16	Online	Turkse Nederlanders	111
		Marokkaanse Nederlanders	95
		Surinaamse Nederlanders	128
		Antilliaanse Nederlanders	107
	Interviews	Turkse Nederlanders	44
		Marokkaanse Nederlanders	47
		Surinaamse Nederlanders	44
		Antilliaanse Nederlanders	42
	Totaal		618
GINHNW16	Online		484
	Papier		407
	Totaal		891
TOTAAL			2701

15.1.3 Geven in Nederland Panelstudie (GINPS16)

Deelnemers en methoden van dataverzameling

De vragenlijst kon worden ingevuld van 11 juli tot en met 16 augustus 2016. Door organisatorisch oponthoud was de veldwerkperiode later dan gebruikelijk en viel het grotendeels in de zomervakantie, wat niet ideaal is voor de respons.

Toch hebben tijdens het veldwerk 1.196 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld. Van die groep behoren 23 respondenten tot de oververtegenwoordiging van protestante respondenten uit de eerste editie van de panelstudie, die wat betreft vrijwilligerswerk en geefgedrag niet representatief zijn voor de Nederlandse bevolking. Verder behoren 209 respondenten tot een steekproef uit een eerder

onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW naar de geefcultuur, die niet representatief zijn wat betreft geefgedrag. Deze twee groepen zijn buiten beschouwing gelaten in de analyses van hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2. In de analyses van hoofdstuk 5 en hoofdstuk 6 is de oververtegenwoordiging van protestanten buiten beschouwing gelaten, maar is de Geefcultuur-groep wel meegenomen. In deze twee hoofdstukken worden geen uitspraken gedaan over gegeven bedragen.

De longitudinale analyses in hoofdstuk 1, hoofdstuk 6 en de special over 20 jaar *Geven in Nederland* zijn gebaseerd op de huishoudens die zowel in de huidige als de vorige editie van het onderzoek de vragenlijst hebben ingevuld (n=983). Deze groep huishoudens is niet geheel representatief voor de huishoudens in Nederland. Dit heeft tot gevolg dat de geschatte gemiddelden in de longitudinale groep soms iets afwijken van de geschatte gemiddelden in de totale groep respondenten. De longitudinale groep maakt het mogelijk de veranderingen in het geefgedrag en vrijwilligerswerk op individueel niveau te analyseren, wat het *Geven in Nederland*-onderzoek uniek maakt.

Vragenlijst

De vragenlijst voor *Geven in Nederland 2017* is voor het grootste gedeelte identiek aan de vragenlijsten die in de eerdere edities van de panelstudie zijn gebruikt. De vragenlijst start met een module die algemene prosociale waarden meet. We beginnen met die module omdat de respondenten bij het beantwoorden van deze vragen niet door eerdere vragen kunnen zijn beïnvloed. In een tweede module worden vragen gesteld over het geefgedrag van het huishouden. De derde module vraagt naar opvattingen over geven en goededoelenorganisaties. De vierde module bevat vragen over vrijwilligerswerk. De vijfde en laatste module vraagt naar sociale en economische achtergrondkenmerken van de respondenten. Ten opzichte van de vorige editie is een aantal attitudevragen geschrapt, net als de vragen over politiek stemgedrag, lidmaatschap van een serviceclub en enkele doorvragen over geven en vrijwilligerswerk. Ook een module over cultuur en een enquête-experiment behoeften geen vervolg. Belangrijke toevoegingen zijn: attitudevragen over de 'joy-of-giving', attitudevragen over tevredenheid met het leven, vragen over investeringen met maatschappelijk rendement, enkele kennis- en attitudevragen over de Geefwet, een uitbreiding van de vragen over goede doelen in het testament en een aantal nieuwe vragen over goededoelenloterijen. Ook hebben we uitgebreid doorgevraagd naar het geven van goederen om beter in beeld te krijgen hoe de schatting het gegeven bedrag in goederen tot stand komt. Verder hebben we onder respondenten met een eigen onderneming gevraagd naar de aangifte in de Inkomstenbelasting en de Vennootschapsbelasting.

De modules over geefgedrag en vrijwilligerswerk worden hierna nader toegelicht. De overige modules worden elders toegelicht (module 3 in Bekkers, 2003; module 1 in Bekkers, 2007; Bekkers & Schuyt, 2008).

De module over geefgedrag volgt de methodiek van de *method-area module* (Rooney et al., 2001, 2004; Bekkers & Wiepking, 2006). In deze methodiek wordt de respondenten in eerste instantie een lijst voorgelegd met manieren waarop zij geld kunnen geven. Het aanbieden van deze mogelijkheden helpt de respondenten bij het zich herinneren van giften die zij hebben gedaan. De respondenten antwoorden op welke wijzen zij in het afgelopen kalenderjaar (2015) geld hebben gegeven aan goededoelenorganisaties.

Vervolgens wordt de respondenten een lijst met sectoren waarin goededoelenorganisaties actief zijn voorgelegd en wordt hun per sector gevraagd of zij geld hebben gegeven. De inleiding op deze vraag is: 'Wij willen u een aantal vragen stellen over giften. Het gaat over giften aan goede doelen, maatschappelijke instellingen, verenigingen en stichtingen, maar ook over giften aan hulpacties en sponsoring. Het gaat echter niet om giften aan vrienden en naasten. Verder betreft het de giften die door uw gehele huishouden zijn gedaan. Dit zijn dus giften die u zelf heeft gedaan, maar ook de giften van andere leden van uw huishouden.'

Indien de respondent aangeeft aan organisaties in een bepaalde sector gegeven te hebben, wordt de vraag gesteld hoeveel het totaalbedrag aan giften in deze sector bedroeg. Respondenten die 'overig' kiezen krijgen een open vraag: 'Aan welk(e) overige doel(en) heeft u gegeven?' De antwoorden op deze vragen zijn in veel gevallen in te delen bij een van de eerder genoemde sectoren en dit doen de onderzoekers dan ook achteraf. De percentages en bedragen bij 'overig' zijn dus alleen afkomstig van de respondenten die antwoorden gaven die niet in te delen waren in een van de andere sectoren.

Bij de vragen naar het totaalbedrag aan giften hebben de respondenten ook de mogelijkheid 'weet niet (meer)' in te vullen. Respondenten die in eerste instantie aangeven niet (meer) te weten welk bedrag zij hebben gegeven aan de verschillende sectoren van goededoelenorganisaties is gevraagd een schatting te geven van het bedrag op basis van elf categorieën:

- 1 minder dan € 5;
- 2 € 5 tot € 10;
- 3 € 11 tot € 15;
- 4 € 16 tot € 25;
- 5 € 26 tot € 50;
- 6 € 51 tot € 100;
- 7 € 101 tot € 200;
- 8 € 200 tot € 500;
- 9 meer dan € 500;
- 10 helemaal geen idee;
- 11 dat wil ik niet zeggen.

Vervolgens is het gemiddelde van de ruwe schattingen toegekend aan respondenten die categorie 2 tot en met 9 antwoordden. Respondenten in categorie 1 kregen € 2,50 toegewezen en respondenten in categorie 9 € 500. Respondenten in de categorieën 10 en 11 zijn buiten beschouwing gelaten. Deze methode is zowel gehanteerd bij de vragen over giften van geld als bij de vragen over giften van goederen.

De vragen over vrijwilligerswerk werden in de vragenlijst als volgt geïntroduceerd: 'De volgende vragen gaan over betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties. Veel mensen zijn betrokken bij verenigingen, clubs en stichtingen. Dit kan een kerk of een religieuze groep zijn, een vakbond of politieke organisatie, een sportclub, een zelfhulpgroep of een overheidsinstelling. Er zijn verschillende vormen van betrokkenheid. Mensen kunnen lid zijn, deelnemen aan activiteiten of onbetaald werk doen voor die organisaties. Nu is de vraag of u ook als vrijwilliger actief bent bij een organisatie. Met vrijwilligerswerk bedoelen we werkzaamheden waarvoor u geen salaris of loon ontvangt, maar

eventueel wel een kleine onkostenvergoeding. Bent u in de afgelopen twaalf maanden (van juni 2015 tot juni 2016) als vrijwilliger werkzaam geweest bij een organisatie op het gebied van...?' Vervolgens werd de respondenten via het beeldscherm of een kaart zeventien verschillende soorten organisaties voorgelegd.

Indien de respondenten bij ten minste één sector vrijwilligerswerk rapporteren, wordt vervolgens gevraagd welke taken zij als vrijwilliger hebben uitgevoerd. De respondenten krijgen de vraag op een lijst met elf verschillende soorten taken aan te kruisen welke taken ze de afgelopen twaalf maanden als vrijwilliger hebben uitgevoerd.

De vragen over informele hulp werden als volgt geïntroduceerd: 'Tot dusver gingen de vragen over onbetaalde werkzaamheden die u voor organisaties verrichtte. De volgende vragen gaan over onbetaalde hulp en diensten die u aan uw naasten verleende, zonder enige vorm van bemoeienis van een organisatie'. De respondenten kregen na de introductie via het beeldscherm of een kaart zeven verschillende activiteiten voorgelegd met de vraag of zij deze activiteiten de afgelopen twaalf maanden verrichtten voor anderen. Indien zij aangaven minstens een van deze activiteiten voor anderen te hebben gedaan, dan werd hun gevraagd voor wie ze dat gedaan hadden: 'uitwonende (schoon)kinderen', '(schoon)ouders/(schoon)grootouders', 'broers/zusters', 'andere familieleden' of 'vrienden/buren/bekenden'. Daarna werd de respondenten gevraagd hoeveel uur zij hieraan de afgelopen twaalf maanden per maand hadden besteed.

De module over lokaal actief burgerschap volgde op de vragen over informele hulp en had als introductie: 'De volgende vragen gaan over activiteiten in uw buurt. U moet denken aan activiteiten die u en/of uw burens organiseren zonder bemoeienis van een stichting, vereniging of overheidsinstelling. Welke van de volgende activiteiten verrichtte u de afgelopen twaalf maanden in uw buurt, alleen of samen met uw burens?' Hierop volgde een negental activiteiten, zoals onderhoud verrichten aan een openbare ruimte en samen met burens toezicht houden in de buurt.

Uitval

Van de 1.271 respondenten uit het *Geven in Nederland*-onderzoek dat we in 2014 afnamen maakten 983 respondenten in juli 2016 opnieuw deel uit van het onderzoek (77,3%). We noemen deze respondenten de longitudinale groep. De uitval is veel lager dan in de vorige editie van *Geven in Nederland*. De uitval uit het onderzoek van 2014 is niet gelijk verdeeld over verschillende achtergrondkenmerken. Vrouwen, jongeren, huishoudens met kinderen, studenten, respondenten met sterkere altruïstische waarden en huishoudens die de giftenaftrek gebruiken vielen iets vaker uit. Gepensioneerden en huishoudens in het tweede inkomenskwaartiel vielen juist minder vaak uit. In een regressiemodel waarin rekening wordt gehouden met alle variabelen blijken jongeren, huishoudens met kinderen, huishoudens met een huurhuis en respondenten met sterkere altruïstische waarden vaker uit te vallen, en katholieken minder vaak. Op woonplaats, het hebben van een partner, opleiding, het hebben van een baan, empathie, sociaal vertrouwen, vertrouwen in goededoelenorganisaties en het aantal verzoeken om giften zien we in het geheel geen verschil in uitval.

15.1.4 *Geven in Nederland Immigrantenstudie (GINIS16)*

De gegevens over het geefgedrag van huishoudens met een migratieachtergrond zijn verzameld aan de hand van online en persoonlijke interviews.

Deelnemers en dataverzameling

De studie onder respondenten met een migratieachtergrond is uitgevoerd door Kantar Public (voorheen Bureau Veldkamp) in Amsterdam, dat gespecialiseerd is in marktonderzoek onder etnische minderheden in Nederland. Kantar heeft voor het samenstellen van een representatieve steekproef van respondenten met een niet-westerse migratieachtergrond een onderzoekontwerp gemaakt dat is gebaseerd op recente statistische gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek. De steekproef is een quotasteekproef. Om tot een representatieve steekproef van de verschillende herkomstgroepen in Nederland te komen werden quota gesteld op leeftijd, geslacht en opleiding.

Om tot een representatieve steekproef te komen van de vier grootste groepen met een niet-westerse migratieachtergrond – Nederlanders van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst – zijn gegevens verzameld op basis van online interviews en persoonlijke interviews. Bij deze doelgroepen is het niet mogelijk om in de database van Kantar Public (TNS NIPObase) een representatieve steekproef samen te stellen; vooral de Turkse en Marokkaanse respondenten in TNS NIPObase zijn jonger en hoger opgeleid. Door middel van persoonlijke gesprekken (CAPI) met Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen zijn de cellen in het steekproefdesign op de juiste manier aangevuld. Het betreft hier voornamelijk ouderen en lager opgeleiden.

Het gebruik van meerdere methoden om gegevens te verzamelen – zoals persoonlijke en online interviews – kan in theorie leiden tot systematische vertekening in de verzamelde gegevens. Denk hierbij aan de situatie dat respondenten in persoonlijke interviews systematisch hogere giften rapporteren dan in online interviews. Deze systematische vertekening wordt een methode-effect genoemd. In een uitgebreide studie naar een mogelijk methode-effect in de 2009-editie van *Geven in Nederland* vonden Carabain en Bekkers (2009) dat gegevens over giften verzameld via online interviews en persoonlijke interviews niet significant van elkaar verschillen.

De uitvoerders van de persoonlijke interviews mochten maximaal één persoon per huishouden ondervragen (dit kon ook een inwonend kind zijn van achttien jaar of ouder). De interviewers waren duidelijk geïnstrueerd geen eigen kinderen te interviewen. Zij werden door een schriftelijke instructie op de hoogte gesteld van de gang van zaken bij het onderzoek. In deze instructie werd tevens de vragenlijst nader toegelicht. Een voorwaarde voor deelname was dat respondenten voldoende Nederlands spraken om de vragenlijst te begrijpen. Kantar Public heeft ons geen gegevens verstrekt over non-respons, wat niet ongebruikelijk is bij een quotasteekproef. Wel rapporteert Kantar moeite te hebben gehad met het vinden van voldoende bereidwillige Antilliaans-Nederlandse respondenten die ook nog aan de gevraagde achtergrondkenmerken voldeden. Mogelijk heeft dit te maken met de periode van het veldwerk, dat deels plaatsvond in de zomervakantie (van 7 juli tot 5 augustus 2016).

Vragenlijst

De vragenlijst die is gebruikt in de immigrantenstudie is zo veel mogelijk gelijk aan de vragenlijst die gebruikt is voor de panelstudie. De vragenlijsten die gebruikt zijn in de online en de persoonlijke

interviews in de immigrantenstudie zijn exact hetzelfde. Ten opzichte van de vorige editie van *Geven in Nederland* zijn enkele attitudevragen verwijderd en hebben we vragen toegevoegd over tevredenheid met het leven. Ook zijn er uitgebreide vervolgvragen toegevoegd over het geven van goederen.

De vragenlijst bevat drie hoofdmodules:

- geven aan goede doelen in Nederland;
- vrijwilligerswerk, informele hulp en actief burgerschap;
- remittances naar land van herkomst.

Daarnaast bevat de lijst vragen over achtergrondkenmerken, sociale waarden, *zakaat* en *sadaqah* (alleen islamitische respondenten) en religie.

Bij de vaststelling van de herkomst van de respondenten is de procedure van het CBS gevolgd waarin eerst naar het geboorteland van de respondenten zelf wordt gekeken, vervolgens naar het geboorteland van de moeder en ten slotte naar het geboorteland van de vader. De herkomst van de respondenten is dus vastgesteld op basis van drie vragen:

- In welk land bent u geboren?
- In welk land is uw vader geboren?
- In welk land is uw moeder geboren?

We hebben de respondenten gevraagd naar hun giften (in de vorm van geld en goederen) aan goede doelen in 2015. De inleiding en vraagstelling voor de vragen over giften in de vorm van geld en goederen aan goede doelen is identiek aan die van de panelstudie. Indien de respondent moslim is, werd de inleiding vervolgd door: 'Tel de bedragen die u aan zakaat heeft betaald niet mee. Tel de bedragen die u aan sadaqah heeft betaald alleen mee als het om giften aan organisaties gaat.'

Ook de vraagstelling in de module over vrijwilligerswerk, informele hulp en lokaal actief burgerschap is exact gelijk aan die van de panelstudie.

De vragen over remittances worden alleen gesteld in de immigrantenstudie. De introductie is als volgt: 'De volgende vragen gaan over geld en goederen sturen of brengen naar <land van herkomst>. Denkt u hierbij bijvoorbeeld aan geld dat u vanuit Nederland heeft overgemaakt via een bank of money transfer naar <land van herkomst>, maar ook geld dat u zelf meeneemt of meegeeft aan familie of vrienden bij een bezoek aan uw land van herkomst.'

Na de vraag of respondenten al dan niet geld of goederen hebben gegeven aan het land van herkomst, werd hun een lijst voorgelegd met vier verschillende ontvangers (zoals familie of een goed doel) op een kaartje (persoonlijke interviews) of op het beeldscherm (online interviews). Vervolgens kregen zij op dezelfde manier vijf verschillende bestemmingen aangeboden. Per ontvanger en bestemming werd gevraagd hoe hoog het bedrag was. Deze manier van ondervragen is vergelijkbaar met de method-area module van Rooney et al. (2004). De respondenten werden later in het interview op een gelijksoortige manier ondervraagd over het geven van goederen aan het land van herkomst.

15.1.5 Vermogende Nederlanders (GINHNW16)

De gegevens onder relatief vermogende huishoudens, internationaal aangeduid met 'High Net Worth' (HNW) households, zijn verzameld via online interviews en een papieren vragenlijst.

Deelnemers en dataverzameling

Het onderzoek onder vermogende Nederlanders is uitgevoerd op basis van de 'Miljonairs Database', die is samengesteld door Jos van Hezewijk van Elite Miljonairs (2010). Deze database bevat 120.000 adressen van vermogende huishoudens in Nederland, die door Elite Research zijn geselecteerd op basis van openbare informatie over onder andere topmanagers, ondernemers en nalatenschappen. De database is redelijk representatief voor de miljonairs in Nederland. De gegevens in de Miljonairs Database zijn in 2009 vergeleken met de database van klanten van een grote bank. Uit deze vergelijking bleek 60% van de door de bank geïdentificeerde vermogenden in de Miljonairs Database te zijn opgenomen.

Begin augustus 2016 heeft het Centrum voor Filantropische Studies een aselecte steekproef van tienduizend adressen uit de Miljonairs Database getrokken. Het Centrum heeft aan deze adressen een brief gestuurd waarin het onderzoek naar geefgedrag werd geïntroduceerd. In deze brief werd de opzet van het onderzoek uitgelegd en de brief bevatte tevens een link naar een website waar de vragenlijst over geefgedrag online kon worden ingevuld. Een week later ontvingen alle tienduizend huishoudens dezelfde vragenlijst met een antwoordenvolp via de post. Twee weken later ontvingen de adressen een herinnering deel te nemen aan de studie.

In september 2016 waren na de herinnering 891 vragenlijsten ingevuld – 407 online en 484 schriftelijk. Dit is een respons van 9%, lager dan de vorige keer. Dit heeft wellicht te maken met de veldwerkperiode, die deels in de zomervakantie viel. De gegevens van de schriftelijke vragenlijst zijn in de zomer ingevoerd. De gegevens van de schriftelijke vragenlijst en de online vragenlijst zijn in het najaar samengevoegd en opgeschoond.

Vragenlijst

De vragenlijst voor het onderzoek onder vermogende Nederlanders komt grotendeels overeen met de vragenlijst van de vorige editie. Vrijwel alle vragen zijn identiek aan de vragen in de panelstudie. In de vragenlijst is zowel gevraagd naar het besteedbaar huishoudinkomen van de respondenten als naar de omvang van hun vermogen. Het huishoudinkomen is het totaal van de inkomsten uit loon, winst en vermogen vermeerderd met ontvangen uitkeringen en andere toelagen en verminderd met de betaalde premies en belastingen (CBS, 2010). Het vermogen is exclusief de waarde van de eigen woning. Om de respons zo hoog mogelijk te houden, konden de respondenten kiezen uit elf categorieën. In het geval van netto maandinkomen varieerden deze categorieën van minder dan € 1.000 tot meer dan € 50.000. In het geval van het totale vermogen liepen de categorieën van minder dan € 25.000 tot meer dan € 50 miljoen.

15.1.6 Generalisaties

In deze editie van *Geven in Nederland* hanteren we een nieuwe methode om het totaal gegeven bedrag in geld en goederen te schatten. Deze methode gebruiken we voor de meeste analyses in hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2. In de nieuwe methode hebben we de data van de panelstudie (GINPS16), de immigrantenstudie (GINIS16) en de vermogendenstudie (GINHNW16) samengevoegd.

Aangezien deze methode een trendbreuk betekent, gebruiken we voor de vergelijking met eerdere jaren dezelfde methode als in eerdere edities van het onderzoek. Ook de cijfers over vrijwilligerswerk (hoofdstuk 6) zijn tot stand gekomen volgens de oude methode.

Uitschieters

Uitschieters (ook wel uitbijters of *outliers* genoemd) zijn waarden die sterk afwijken van de andere waarden in de gegevens. Omdat geefgedrag niet negatief kan zijn, komen in onze gegevens uitsluitend positieve uitschieters voor. Het betreft hier het noemen van uitzonderlijk hoge bedragen aan giften van geld of goederen of uitzonderlijk hoge aantallen uren vrijwilligerswerk. Onder methodologen bestaat geen consensus over waar precies de grens ligt voor een 'uitzonderlijk hoge waarde'.

In de software voor de online vragenlijst is een controle ingebouwd om tikfouten door respondenten te voorkomen. Als een bedrag € 1.000 is of hoger krijgt de respondent de vraag: 'U heeft een hoog bedrag ingevuld, namelijk [bedrag]. Weet u zeker dat dit bedrag juist is?' De respondent moet dan kiezen tussen 'Ja, dit bedrag is juist' en 'Nee, dit bedrag is niet juist'. In het eerste geval gaat de respondent door naar de volgende vraag; in het tweede geval kan hij het bedrag corrigeren.

Verder controleren we de ruwe data zoals we die van Kantar Public ontvangen op evident onjuiste waarden. We doen dit door de hoogste waarden te bekijken in relatie tot de antwoorden van dezelfde respondent op andere vragen. Als een gerapporteerde gift hoger is dan het inkomen of de respondent andere kenmerken rapporteert die het bedrag bijzonder onwaarschijnlijk maken, wordt het bedrag als onrealistisch beschouwd. Het gaat dan bijvoorbeeld om een combinatie van kenmerken als geslacht, leeftijd, gezinssituatie, (een lage) opleiding, (geen) betaald werk, (geen) vermogen en woonachtig in een huurhuis.

In de huidige dataset kan geen enkele waarneming aangemerkt worden als onrealistisch. Hoewel er enkele zeer hoge bedragen worden genoemd, met name in de aparte steekproef onder vermogende huishoudens, is geen enkel totaalbedrag onrealistisch gezien de achtergrondkenmerken van de respondent.

We controleren ook of de gerapporteerde waarde afkomstig is van een respondent die op andere vragen verdachte antwoorden heeft gegeven, zoals een serie dezelfde antwoorden (bijvoorbeeld 'helemaal mee eens') op stellingen die afwisselend negatief en positief geformuleerd zijn. In dit geval wordt de uitbijter niet alleen als meetfout beschouwd, maar wordt de respondent geheel uit de dataset verwijderd. Geen enkele respondent lijkt verdachte antwoorden te hebben gegeven.

Als een uitbijter geen evident onjuiste waarde is, behandelen we deze als een reële waarde. Het is namelijk onwenselijk om reële uitschieters als meetfouten af te doen en onzichtbaar te maken. Daarmee zouden we een belangrijk deel van het werkelijke geefgedrag buiten beschouwing laten. Als de andere gegevens van de respondent onvoldoende grond bieden om het gerapporteerde bedrag als meetfout te beschouwen, ontstaat het probleem dat reële uitschieters wel allerlei ongewenste effecten

hebben in de analyses. Zij beïnvloeden het gemiddelde en kunnen zelfs de verbanden tussen geefgedrag en allerlei kenmerken van huishoudens verstoren.

De procedure die we volgen houdt in dat we de extreme waarden uit de verdeling op de waarde terugzetten van het 99^e percentiel. Met andere woorden: we hebben de 1% hoogste waarnemingen teruggezet op de laagste waarde onder de hoogste 1%. Deze procedure wordt naar de bedenker ervan, statisticus Charles P. Winsor, ook wel winsoriseren genoemd. Zij haalt de extremen uit de data en vermindert de invloed van uitschieters op het gemiddelde. We hebben de bedragen gewinsoriseerd per doel waaraan gegeven kan worden, voor giften in geld en goederen apart. We kijken hierbij alleen naar de huishoudens die hebben gegeven. Bij doelen waar geen grens van het 99^e percentiel berekend kan worden, omdat er minder dan 100 waarnemingen zijn, zetten we het hoogste bedrag terug op de waarde van het op een na hoogste bedrag.

Weging

In de nieuwe methode hebben we de cijfers van de panelstudie (GINPS16), de immigrantenstudie (GINIS16) en de vermogendenstudie (GINHNW16) samengevoegd. Om ervoor te zorgen dat groepen die oververtegenwoordigd zijn in onze steekproeven geen disproportionele invloed hebben op de cijfers maken we gebruik van populatiegegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We wegen de cijfers voor het geefgedrag op vier manieren.

- De panelstudie kent een weegfactor op basis van geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudomvang, provincie en regio, aangeleverd door Kantar Public.
- De immigrantenstudie kent een weegfactor op basis van geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudomvang en regio, aangeleverd door Kantar Public.
- De panelstudie en de vermogendenstudie zijn gewogen op basis van vermogenscategorie en het al dan niet aftrekken van de giften in de inkomstenbelasting. Aangezien het gebruik van de giftenaftrek een indicatie is van geefgedrag (vooral de huishoudens die grote bedragen per jaar geven maken gebruik van de giftenaftrek) wegen we hiermee op een kenmerk dat gerelateerd is aan de variabele waar we uitspraken over doen.
- De vijf verschillende herkomstgroepen (huishoudens zonder migratieachtergrond, Turks-Nederlandse huishoudens, Marokkaans-Nederlandse huishoudens, Surinaams-Nederlandse huishoudens en Antilliaans-Nederlandse huishoudens) zijn gewogen op basis van hun verdeling in de populatie.

Generalisatie

Net als in eerdere jaren generaliseren we de gemiddelden in de steekproef om uitspraken te doen over de totale bevolking. Hiervoor vermenigvuldigen we de gemiddelde gegeven bedragen met het totale aantal particuliere huishoudens in 2015 volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), 7.665.198. Giften die particulieren namens een eigen bedrijf doen, zijn niet meegerekend. Deze giften vallen onder geven door bedrijven, dat besproken wordt in hoofdstuk 4. Ook deze exercitie is nieuw in deze editie van *Geven in Nederland*.

In de vragenlijsten hebben we gevraagd of respondenten en/of hun partner een eigen onderneming hebben en zo ja, of die onderneming aangifte Inkomstenbelasting (IB) doet. Deze groep overlapt mogelijk met geven door bedrijven, omdat particulieren met een (eenmans)bedrijf (IB bedrijf) in beide

steekproeven terecht zouden kunnen komen. Fiscaal gezien zijn giften van IB bedrijven privé giften. Als we de logica van de fiscaliteit volgen dan zouden de giften van deze IB bedrijven strict genomen bij particulieren (hoofdstuk 1) ondergebracht moeten worden en niet bij bedrijven (hoofdstuk 4). Het is echter de vraag hoe particulieren met een IB bedrijf hun giften zelf zien: als een privé gift of een gift gedaan namens hun bedrijf? Aan de respondenten met een IB bedrijf is daarom gevraagd of ze menen dat ze hun giften als privépersoon hebben gedaan, namens het eigen bedrijf, of beiden. 23 respondenten (0,9% van de totale steekproef) zeggen de giften te hebben gedaan namens het eigen bedrijf. De giften van deze respondenten zijn niet meegeteld in de generalisaties. Nog eens 55 respondenten (2,2% van de totale steekproef) zeggen te hebben gegeven als privépersoon én namens het eigen bedrijf. Deze respondenten kregen als vervolgvraag welk gedeelte van de giften zijn gedaan namens de onderneming. Het genoemde percentage is bij ieder gerapporteerd bedrag in mindering gebracht.

Oude methode

Omdat de nieuwe methode een trendbreuk veroorzaakt rapporteren we in hoofdstuk 1 ook de schattingen volgens de oude methode. In de oude methode is de aparte steekproef onder vermogende huishoudens niet meegerekend, zijn de bedragen niet gewinsoriseerd en is er niet bekeken of de giften mogelijk namens een bedrijf zijn gedaan.

In de oude methode vermenigvuldigen we de gemiddelden van de panelstudie (GINPS16) en de immigrantenstudie (GINIS16) met de aantallen huishoudens zonder migratieachtergrond, van niet-westerse herkomst en van westerse herkomst.

Deze generalisatie veronderstelt dat huishoudens met een westerse migratieachtergrond een vergelijkbaar bedrag geven als huishoudens zonder migratieachtergrond. We hebben deze veronderstelling getoetst aan de hand van de gegevens van huishoudens die door Kantar Public verzameld zijn. Een klein percentage van de respondenten die online ondervraagd zijn is afkomstig uit een huishouden waarvan de hoofdkostwinner in een westers land buiten Nederland is geboren. Het totaalbedrag aan giften van deze huishoudens wijkt niet significant af van het totaalbedrag van huishoudens waarvan de hoofdkostwinner in Nederland is geboren.

Omdat de nieuwe methode een trendbreuk veroorzaakt met eerdere jaren rapporteren we in hoofdstuk 1 ook de schattingen volgens de oude methode. Ook in hoofdstuk 6 hebben we de oude methode gehanteerd, omdat de weging op basis van de giftenaftrek minder goed geschikt is voor schattingen van vrijwilligerswerk.

Trends

De generalisaties voor het geefgedrag in eerdere jaren wijken af van totaalbedragen die in eerdere edities van *Geven in Nederland* zijn gerapporteerd. Dit komt omdat we recentere cijfers van het aantal huishoudens hebben gebruikt zoals die worden gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2016a). Met name de cijfers over geefgedrag in de periode 1997 tot en met 2005 zijn flink naar boven bijgesteld.

Ook is er een correctie toegepast op de cijfers van de vorige editie. Tijdens het analyseren bleek de weegfactor van de vorige editie gebaseerd te zijn op verouderde populatiegegevens, waardoor de generalisaties niet helemaal accuraat waren. Dit heeft geleid tot kleine correcties in de cijfers over 2013

(geefgedrag) en 2014 (vrijwilligerswerk). Het totale gegeven bedrag door huishoudens in 2013 is € 27 miljoen hoger dan gerapporteerd in het boek *Geven in Nederland 2015*.

De bedragen in figuren 1.8 en 1.9 (hoofdstuk 1) zijn de beschrijvende statistieken van de bedragen die direct genoemd zijn door respondenten op de vragen over de hoogte van giften aan verschillende doelen. Vanaf 2007 hebben we respondenten die in eerste instantie ‘weet niet’ of ‘dat wil ik niet zeggen’ hebben ingevuld vervolgvragen voorgelegd met categorieën waarin de bedragen vallen. Op deze vervolgvragen geeft een belangrijk deel van de respondenten alsnog antwoord, waarmee we het aantal ontbrekende waarden verminderen. Deze antwoorden zijn niet in de cijfers in figuren 1.8 en 1.9 verwerkt, omdat ze tot een kunstmatige stijging in de bedragen vanaf 2009 zouden leiden. Als we dezelfde procedure in de jaren voor 2009 hadden gevolgd, was in die jaren het totaalbedrag waarschijnlijk ook hoger geweest dan uit de figuren blijkt.

Het meten van vrijwilligerswerk en mantelzorg

Uit onze cijfers blijkt dat 36% van de Nederlanders wel eens vrijwilligerswerk doet. Deze schatting is lager dan die van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), dat het percentage vrijwilligers op 49% schat (Arends & Flöthe, 2015; CBS, 2016b). Waarom lopen deze schattingen zo uiteen?

Het CBS-onderzoek *Sociale samenhang en welzijn* ondervraagt een steekproef ($n \approx 7.500$) van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder. Het CBS stuurt mogelijke deelnemers een brief met een link naar een website (CAWI), inclusief een onvoorwaardelijke cadeaubon van € 5. Vervolgens worden non-respondenten telefonisch opnieuw benaderd (CATI). Indien er geen telefoonnummer bekend is gaan interviewers langs op het bekende adres voor een persoonlijk interview (CAPI). De respons komt hiermee rond de 70%.

De verwachting is dat deze manieren om de respons te verhogen zouden leiden tot een lager percentage vrijwilligers. Vanuit de methodologische literatuur weten we dat vrijwilligers relatief vaak (blijven) deelnemen aan enquêtes (Abraham et al., 2009), dus is het waarschijnlijk om minder vrijwilligers te vinden in een bredere steekproef. Toch vindt het CBS-onderzoek, waarin veel moeite wordt gedaan om de respons te verhogen, juist een hoger percentage vrijwilligers.

Een mogelijke verklaring ligt in de vraagstelling. In de *Geven in Nederland*-vragenlijst worden respondenten gevraagd of ze vrijwilligerswerk hebben gedaan op het gebied van ‘sport’, ‘gezondheid’ en andere sectoren. De vragenlijst van het CBS geeft ook zulke categorieën maar geeft daarbij specifieke voorbeelden van mogelijke activiteiten. Waar *Geven in Nederland* ‘sport’ noemt, omschrijft het CBS de categorie als: ‘voor een sportvereniging, in het bestuur of bijvoorbeeld werken in de kantine, organisatie, trainen of zaalbeheer’. Het geven van voorbeelden helpt respondenten zich hun activiteiten te herinneren, zeker als die ver in het verleden liggen. Zulke *survey prompts* kunnen leiden tot een hogere schatting van het percentage vrijwilligers, omdat meer mensen zich herinneren dat ze (kleine) klusjes hebben gedaan (Rooney et al., 2004). Mogelijk blijven de vrijwilligers die incidenteel kleine klussen hebben gedaan voor een deel buiten onze schatting. Dit zou ook verklaren waarom het gemiddelde aantal uren vrijwilligerswerk in de *Geven in Nederland*-data (5 uur per week) iets hoger ligt dan in de CBS-cijfers (4 uur per week), omdat vrijwilligers die minder uur besteden meer moeite hebben om zich hun vrijwilligerswerk te herinneren (Nesbit, 2010).

Aanvullend onderzoek is nodig om deze en andere mogelijke verklaringen voor de verschillen in de geschatte percentages vrijwilligerswerk te testen.

Het percentage Nederlanders dat informele hulp verleent is volgens de *Geven in Nederland*-cijfers juist hoger dan in metingen van het CBS en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Een vergelijking tussen de methodiek van *Geven in Nederland* en het SCP laat zien dat in de SCP-vraagstelling hulp aan mensen met gezondheidsproblemen centraal staat, terwijl hulp in *Geven in Nederland* breder wordt gedefinieerd, en dat respondenten in de *Geven in Nederland*-vraagstelling een lijst van activiteiten krijgen voorgelegd, waar het SCP start met een meer algemene ja/nee-vraag (zie De Boer et al., 2016). Het eerdere verschil zoals genoteerd in De Boer et al. (2016) dat *Geven in Nederland* alleen hulp buiten het huishouden meet is in deze editie van de vragenlijst veranderd.

Literatuur

- Abraham, K. G., Helms, S., & Presser, S. (2009). How Social Processes Distort Measurement: The Impact of Survey Nonresponse on Estimates of Volunteer Work in the United States 1. *American Journal of Sociology*, 114(4), 1129-1165.
- Bekkers, R. (2003). Trust, accreditation, and philanthropy in the Netherlands. *Nonprofit & Voluntary Sector Quarterly*, 32(4), 596-615.
- Bekkers, R. (2007). *Values and volunteering. A longitudinal study of reciprocal influences in the Giving in the Netherlands Panel Study*. Paper presented at the 36th Arnova conference, Atlanta, November 15, 2007.
- Bekkers, R. & Schuyt, T.N.M. (2008). And who is your neighbor? Explaining the effect of religion on charitable giving and volunteering. *Review of Religious Research*, 50(1), 74-96.
- Bekkers, R. & Wiepking, P. (2006). To give or not to give, that is the question. How methodology is destiny in Dutch giving data. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 35(3), 533-540.
- Carabain, C.L. & Bekkers, R. (2009). *Face-to-face or online giving surveys. Is there a mode effect?* Paper presented at the 39th Annual Conference of the Association for Research and Nonprofit Organizations and Voluntary Action, Cleveland, Ohio, 19-21 november 2009.
- CBF (2012). *Financiële resultaten van goeddoelenorganisaties in Nederland. Verslag Fondsenwerving 2011*. Amsterdam: Centraal Bureau Fondsenwerving.
- CBS (2016a). *Particuliere huishoudens naar samenstelling en grootte, 1 januari*. Verkregen op 31 januari 2017 via <http://statline.cbs.nl>.
- CBS (2016b). *Sociale contacten en maatschappelijke participatie, 10 maart*. Verkregen op 31 februari 2017 via <http://statline.cbs.nl>.
- De Boer, A., De Klerk, M., De Wit, A., Bekkers, R. (2016). 'Twee manieren om te vragen of iemand mantelzorg geeft'. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 94(7), 256-258.
- Elite Miljonairs (2010). *Achtergrondinformatie Miljonairs database*. Verkregen op 12 maart 2013 via <http://www.elite-miljonairs.nl>
- Gouwenberg, B.M. & Schuyt, Th.N.M. (2000). *Vermogensfondsen in Nederland. Een verkenning*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

- Gouwenberg, B.M. & Schuyt, Th.N.M. (2004). *Vermogensfondsen in Nederland nader onderzocht*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Nesbit, R. (2010). A Comparison of Volunteering Data in the Panel Study of Income Dynamics and the Current Population Survey. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 39(4) 753–761
- Rooney, P.M., Steinberg, K.S. & Schervish, P.G. (2001). A methodological comparison of giving surveys. Indiana as a test case. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 30(3), 551-568.
- Rooney, P.M., Steinberg, K.S. & Schervish, P.G. (2004). Methodology is destiny. The effect of survey prompts on reported levels of giving and volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33(4), 628-654.